

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.335

20 de juny del 2017

SUMARI

- 1 David Paloma ► Un pam de llengua
- 2 Abelard Saragossà ► Els 'Criteris' de la DGPL i les lleis valencianes
- 3 Josep Lacreu ► L'espai comunicatiu valencià
- 4 Andreu González ► El metre de platí irídic
- 5 Teresa Tort ► Basquet
- 6 Albert Pla Nualart ► Ho vull per ara, per després, per demà, per quan puguis
- 7 Núria Puyuelo ► El diccionari s'actualitza
- 8 Francesc Viadel ► I si passa, què passa amb els balears?
- 9 Joan-Lluís Lluís ► La literatura inventada a la vora del foc
- 10 Pau Vidal ► L'última reserva espiritual d'Occident
- 11 Enllaços

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Un pam de llengua

David Paloma

El Punt Avui Cultura, 18/06/2017

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1163870-un-pam-de-llengua.html>

► Pau Vidal i Maria Cucurull. Foto: DP

El 7 de març hi va anar Matthew Tree a presentar *De fora vingueren*. Al cap de dos dies, allà mateix, Rafel Nadal va passejar-hi *La senyora Stendhal*. Pau Vidal és dels últims que hi han anat, no per una obra seva sinó per un llibre que ha prologat amb molta traça: *Un pam de llengua*, presentat el 5 de maig. Parlo de la biblioteca comunal d'Escaldes-Engordany, a Andorra. No és l'antiga biblioteca que hi havia a la cinquena planta de l'edifici del Comú sinó la que ocupa dues plantes del Centre d'Art, des del 24 de novembre del 2015, al cor de la parròquia d'Escaldes.

Pau Vidal va rebre l'encàrrec del Centre de la Cultura Catalana d'Andorra, la presidenta del qual és Teresa Cabanas i la vicepresidenta, Maria Cucurull. Què et semblaria escriure un pròleg per a un llibre que té 26 articles i 27 autors? Prou. Tots aquests articles són de llengua? Tots. I tots són recents? Parlem-ne. Hi ha un article de Josep Pla, escrit el 1928. Un d'Albert Jané, de 1978. Un de

Joan Solà, de 1994. Un de Carme Riera, del 2013. Tots els altres es van publicar el 2016. Aleshores m'imagino Pau Vidal posant-se les ulleres de prop, deixant passar dos, tres..., quatre segons d'intriga. Traient el mòbil. Aixecant-se de cop. Som-hi.

En el pròleg explica el que tan bé va saber explicar de paraula: l'origen dels articles d'*Un pam de llengua*. Jo hi afegiré dates per fer-ho més històric i, perdó, menys amè.

El 18 d'agost del 2002 Enric Gil va crear InfoMigjorn. Primer formava part de la llista Migjorn sobre llengua i, més tard, es va convertir en un butlletí informatiu independent. L'1 de setembre del 2008 se'n va fer càrrec Eugeni S. Reig, la tasca del qual Vidal va lloar amb tota la raó. Quina feinada (no remunerada) seleccionar quatre vegades per setmana els escrits més interessants que es publiquen sobre llengua catalana! "Jo em posaria a plorar només d'imaginar-m'ho", escriu Vidal. Doncs Reig, de manera incansable, va anar complint aquesta missió de recollir notícies de premsa, articles, ressenyes, informacions sobre seminaris, congressos, cursos, conferències, presentacions de llibres i tota mena d'informacions relacionades amb la sociolingüística, la gramàtica històrica, la dialectologia, la normativa... El 15 de maig del 2014, amb motiu del número 1.000 d'InfoMigjorn, Bernat Puigtobella li va preguntar quantes persones treballaven en l'elaboració d'InfoMigjorn. "L'elabore i l'envie jo tot sol", va confessar Reig. "No en guanye, de diners. Treballar per la meua llengua és un honor i una satisfacció."

L'1 de gener del 2016 Reig va fer un pas al costat i la Xarxa de Mots es va fer càrrec d'InfoMigjorn. Isabel Casadevall, Jordi Palou i Ramon Torrents en van agafar el relleu. "A la voluntat de formigueta hi afegeixen la capacitat visionària de saber llegir els temps."

Són ells tres els qui han seleccionat 26 articles de llengua entre més de 500. Val la pena llegir-los i que aquest petit esforç sigui un visca a InfoMigjorn i un agraïment al Centre de la Cultura Catalana d'Andorra. I a tu, Pau, *of course*.

A l'[InfoMigjorn 1.333](#) vam reproduir el pròleg de Pau Vidal a *Un pam de llengua*.

Sobre la presentació del llibre a les Escaldes (Andorra), [vegeu aquí](#).

Si sou subscriptors d'InfoMigjorn i voleu rebre un exemplar d'*Un pam de llengua*, demaneu-lo a infomigjorn@migjorn.cat

2 Els 'Criteris' de la DGPL i les lleis valencianes

Abelard Saragossà

Levante-EMV, 08/06/2017

<http://www.levante-emv.com/opinion/2017/06/08/els-criteris-dgpl-i-les/1577506.html>

En relació a la llengua pròpia, el Govern valencià actual és diferent de l'anterior. La majoria de membres l'usen regularment en les intervencions públiques; estan potenciant-la en l'escola i en la societat; han elaborat una disposició sobre usos institucionals; recuperaran RTVV. En eixe marc, hauria de ser positiu que la Direcció General de Política Lingüística (DGPL) haja editat *Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat* (23-11-2016), encara que això depén del contingut del llibre. En este article, comentaré a qui és aplicable i com s'ha elaborat. Em fonamentaré en un informe de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL).

Les normes de l'Acadèmia (institució estatutària) han de ser respectades per totes les institucions públiques valencianes. En canvi, la DGPL (integrada en la Conselleria d'Educació) és un òrgan de quart nivell. Quant als *Criteris*, tenen un rang legal baix (són una resolució administrativa). Només són aplicables al Consell i les conselleries. Queden fora les altres institucions estatutàries, els ajuntaments, les diputacions, les universitats i l'Administració de l'Estat.

A més de tindre una aplicació reduïda, els *Criteris* s'han elaborat d'una manera poc regular. La Introducció (que no està firmada per ningú) explica que la DGPL «va encarregar a un grup de tècnics lingüístics la redacció del primer esborrany». Però no hi ha cap nom. En 1995 (quan encara no existia l'Acadèmia), la Conselleria d'Educació publicà un llibre d'estil, *Criteris lingüístics*, el qual exposa el nom del director, de la redactora, de la revisora i de les nou persones d'institucions valencianes que intervingueren en la confecció de l'obra. Un treball transparent necessita dir qui són els autors per a poder atribuir-los els mèrits (i, si escau, per a demanar-los responsabilitats).

Elaborat el treball, la DGPL l'envià a 19 institucions. La introducció no informa si han contestat per escrit; i, si ho han fet, a on es poden consultar les respostes. A més, en la llista no apareix el Consell Valencià de Cultura (institució estatutària). I, sobretot, els lectors veuen que la DGPL no ha buscat la col·laboració de l'Acadèmia.

Com que en propostes sobre el valencià és preceptiu que l'Acadèmia faça un informe, la DGPL envià el llibre a la institució després de la consulta dita. Ho va fer el 29 de juliol, en un període en què l'Acadèmia no es reuneix; i demanà

l'informe per via d'urgència. L'efecte va ser que ni les seccions ni el ple de l'Acadèmia pogueren debatre el contingut del llibre i participar en l'elaboració de l'informe. En agost, es reuniren tres acadèmics i un tècnic per a estudiar l'obra i elaborar un informe, enviat a la DGPL el 13 de setembre del 2016. Mig any més tard, es va repetir el procés (una orde sobre la Junta Qualificadora, que la DGPL envià a l'Acadèmia el 19 de desembre).

En l'informe del 13 de setembre, hi han tres aspectes: el legal, el social i el normatiu. En la part legal, el document, després de constatar la jerarquia entre l'Acadèmia i la DGPL en la normativa, observa que el títol que tenia (*Criteris lingüístics de la Generalitat Valenciana*) no és adequat. A la vista que el llibre només és aplicable al Consell i les conselleries, «caldrà corregir-lo» i posar «Criteris lingüístics de la Direcció General o del Consell». La DGPL ha mantingut el nom *Generalitat*.

Passem a la part social. L'Acadèmia no va ser creada només per a posar la normativa lingüística valenciana en les lleis. És ben sabut que les Corts Valencianes li varen assignar una altra finalitat: contribuir a superar la fractura social sobre la naturalesa del valencià. Justament pels objectius socials que ha de complir, l'Acadèmia no es limita a elaborar normes: també té «la voluntat de teixir consensos entre les diverses sensibilitats lingüístiques».

Un mitjà d'eixe objectiu social és «oferir, en molts casos, diverses solucions» (com ara la presència de *espill* i *mirall* en el diccionari). Però no totes les solucions tenen el mateix valor. L'informe explica que les publicacions de l'Acadèmia recorren a diversos mitjans per a dir quines formes i quines paraules són «preferibles» en la llengua pública (en l'exemple, *espill*).

Anant per eixe camí, la institució busca que arribem a una pràctica estable i consolidada «per al conjunt de les administracions públiques». El pol oposat d'eixa actuació consistix en canviar les formes i les paraules segons «les preferències del partit que governe en cada moment» (o pitjor encara: «segons les velleïtats personals de cada redactor» d'un llibre d'estil). En definitiva, l'Acadèmia té l'obligació d'oposar-se a l'ús partidista del valencià.

A partir del marc descrit (legal, social i normatiu) l'informe constata que convé «revisar algunes de les solucions fixades en els 'Criteris lingüístics'». En un altre article, comentaré quines peticions de l'Acadèmia ha atés la DGPL i quines no.

Acabaré descrivint una anomalia. Els criteris no expliciten si segueixen les propostes de l'Acadèmia. L'actuació adequada hauria sigut que, cada volta que

l'òrgan inferior es separara de la institució superior, ho notara i, sobretot, ho justificara. Un exemple: l'Acadèmia posa en igualtat «vos quedeu» i «us quedeu»; però només usa «vos» perquè és l'actuació dels valencians (i dels balears) i, sobretot, perquè «us» sona estrany a la majoria de valencians. En canvi, els *Criteris*, sense aportar cap justificació, es decanten per «us». Francament, no m'imagino a Ximo Puig, Mònica Oltra o Enric Morera dient en un discurs: «Valencians, no puc veure-us pobres».

Fonamentar i justificar les separacions és una actuació pròpia d'una societat coherent, a on cada institució fa la seua faena. Però no ha sigut així, sinó al revés: són els elaboradors de l'informe de l'Acadèmia els qui han hagut de llegir els *Criteris* i, punt per punt, contrastar-los amb l'AVL per a trobar les divergències. Diria que no estem davant d'una actuació pròpia d'una societat democràtica, transparent i eficaç. Per una altra banda, ara ja puc dir que u dels motius d'estos articles és contribuir a posar l'Acadèmia en el seu lloc.

Aquest article és el primer de la sèrie "Els criteris lingüístics de la Generalitat". El segon, ["Recomanacions de l'AVL que la DGPL no ha atés"](#), es va publicar el 10 de juny i el tercer, ["Els 'Criteris': Un retorn cap al passat"](#), el 12 de juny. Vegeu també ["El mateix però al revés"](#), de Josep Lacreu (blog *Pren la paraula*, 31/03/2017).

3 L'espai comunicatiu valencià

Josep Lacreu

Blog *Pren la paraula*, 19/05/2017

<http://red.levante-emv.com/joseplacreu/2017/05/19/espai-comunicatiu-valencia/>

Els conceptes són idees que adopten forma de paraules, i ens resulten útils en la mesura que ens permeten segmentar el magma confús de percepcions que sovint tenim sobre alguna qüestió determinada. Cada nou concepte ens aporta un matís diferencial que ens ajuda a abordar amb més subtileza qualsevol problemàtica complexa; i, en conjunt, la diversitat conceptual, com a representació mental d'idees diferents, ens ajuda a ordenar la realitat, a comprendre-la millor i, sobretot, a prendre les decisions més adequades en cada moment.

La posada en marxa de la nova televisió valenciana és, sens dubte, una aposta decidida pel valencià, però alhora cal tindre ben present que és una actuació costosa per a l'erari públic. És molt important, per consegüent, no errar en les

accions que cal dur a terme per a no balafiar recursos ni frustrar esperances col·lectives. I, amb eixe objectiu, crec que pot resultar útil que, des de perspectives distintes, es reflexione pausadament sobre la funció social que, en termes lingüístics, hauria de complir el futur Servei Públic de Radiodifusió i Televisió d'Àmbit Autonòmic. Al cap i a la fi, tal com queda reflectit en el primer paràgraf del preàmbul de la nova Llei que regula este projecte tan il·lusionant, un dels seus objectius fonamentals és «donar contingut al dret col·lectiu al foment i la difusió de la llengua i la cultura pròpies».

Afortunadament, no partim de zero. Comptem ja amb una experiència important de l'antic Canal 9, on un equip de professionals —conformat per lingüistes, periodistes i guionistes— hagueren d'afrontar el repte diari de seleccionar les paraules adequades per a transmetre notícies i donar vida als personatges de ficció de sèries i pel·lícules. Com és lògic, caldria partir d'aquella experiència col·lectiva i valorar què funcionava bé i què pot resultar perfectible. I ara tenim, com a gran novetat, la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que ha establert un marc lingüístic normatiu, i ho ha fet, a més, tenint molt en compte les necessitats expressives dels mitjans de comunicació. Els plantejaments adames de voler començar qualsevol projecte tot de nou, sense aprofitar el treball dut a terme, sovint es manifesten amb un desdeny altiu amb què s'intenta dissimular la pròpia ignorància. I, lamentablement, hi ha indicis inquietants que alimenten estos temors.

El present article no pretén, ni de bon tros, abordar tota la problemàtica lingüística associada a un projecte de tanta envergadura com és posar en marxa novament la radiotelevisió valenciana. L'objectiu és molt més humil. Només aspira a delimitar el concepte d'*espai comunicatiu*. Es tracta d'un concepte que, al meu parer, és fonamental per a intentar acotar amb realisme qui són els destinataris de qualsevol comunicació de la futura televisió valenciana. I no en abstracte, sinó adaptat a les necessitats concretes amb què s'hauran d'enfrontar els futurs professionals que elaboren els productes audiovisuals que s'hagen d'emetre en la futura televisió valenciana.

L'*espai comunicatiu*, cal dir-ho, a vegades se solapa amb el *domini lingüístic*; però són dos àmbits espacials diferents que convé no confondre. El *domini lingüístic* és el territori on es parla una llengua, mentre que l'*espai comunicatiu* és l'àmbit natural de projecció dels missatges periodístics. Tots els llibres d'estil dels mitjans de comunicació marquen unes pautes clares als redactors per a potenciar el caràcter eminentment funcional del text periodístic. El que importa és el missatge, i les paraules són el vehicle que transporta eixe missatge. És

crucial, per tant, saber qui són els receptors potencials del missatge per a poder seleccionar les formes més adequades per a aconseguir eixe objectiu.

És en este marc de relacions on el concepte d'*espai comunicatiu* adquireix un valor determinant per a connectar l'emissor amb el receptor del missatge. La futura televisió valenciana és un servici públic finançat amb els recursos dels valencians i destinat a tots els valencians, des de Vinaròs fins a Oriola. L'acceptació d'esta realitat no hauria de ser cap impediment perquè les seues emissions puguen captar-se més enllà de les fronteres administratives valencianes. Ni tampoc hauria d'impedir que es buscaren fórmules d'intercanvi de programes amb altres televisions del domini lingüístic. Però eixa possibilitat, en el cas que arribara a materialitzar-se, no hauria de pertorbar la funció bàsica de la futura televisió valenciana de cohesionar els valencians a través dels elements lingüístics comuns. Del que es tracta és que l'anècdota no s'apodere de la funció essencial de la televisió valenciana i es perda l'oremus amb pretensions vàcues carents de sentit. En el fons, és tot tan elemental que costa pensar que algú no ho puga entendre. Esperem que, a pesar dels mals auguris, el trellat puga imperar finalment. Ens hi juguem molt.

Altres entrades de l'autor al seu blog: [El miracle dels milacres](#) (21/04/2017), [Quan el mal ve d'Almansa, a tots alcança](#) (28/04/2017), [Un gasto totalment necessari](#) (05/05/2017), [Una de berberetxos](#) (12/05/2017), [La lluita entre els símbols i els fòssils: amb i ab](#) (02/06/2017)

4 El metre de platí irídic

Andreu González @andreu_gonzalez

Núvol, 05/05/2017

<http://www.nuvol.com/opinio/el-metre-de-plati-iridic/>

En aquest [article](#), amb amenitat i rigor, Ramon Folch explica quin és l'origen de la unitat de longitud coneguda com a *metre*. Als que tenim una certa edat fins i tot ens sona allò de la barra feta de platí i iridi que gairebé ni es dilatava ni es contraïa. Una barra que es guardava a París i que, com que a penes canviava de mida, servia de patró. Va servir de referència entre 1889 i 1960, fins que es perfeccionà el sistema mètric decimal i el metre passà a definir-se d'una forma més complicada: "la longitud del trajecte recorregut per la llum en el buit durant un interval de temps d'1/299.792.458 de segon".

Els meus avis se sentien més còmodes amb l'aimina o l'arrova que amb les hectàrees i els kilograms, però el sistema mètric decimal va fer gairebé tabula rasa de totes aquelles mesures antigues. Doncs bé: fent una analogia lingüística, sembla que el castellà sigui cada cop més la barra de platí irídic amb la qual s'ha d'amidar el català tant sí com no.

M'explico. Darrerament hem viscut una polèmica entorn a l'ús dels senyals de trànsit bilingües (en català i en castellà) al municipi d'Esplugues. En aquesta ciutat que governa el PSC, es va aprovar el 2 de maig una [moció](#) de Ciutadans que perseguia bilingüitzar tots els senyals de trànsit del municipi a partir d'octubre. Val a dir, en primer lloc, que no serà l'única ciutat del país amb senyals en català i castellà. A Castelldefels, per exemple, ja és així. En segon lloc, s'ha de dir també que, com recorda l'alcalde del PSC d'Esplugues, la llei de Trànsit estatal és meridianament clara: els senyals han d'estar, almenys, en castellà. Així que, bo i que els socialistes diuen no compartir el contingut de la moció, l'aplicaran no per allò dels problemes reals de la gent que preocupa Ciutadans, sinó per complir la llei. De moment, doncs, tant és que la Direcció General de Política Lingüística [hagi explicat](#) que "el marc legal vigent permet que els textos addicionals als senyals de trànsit estiguin redactats exclusivament en català i que la seva infracció sigui sancionable".

Des del món sobiranista n'hi ha que s'han exclamat perquè, al capdavant, el català i el castellà són dues llengües molt properes, gairebé coincidents: Zona esportiva/Zona deportiva, Zona de càrrega/Zona de carga, etc. I aquí és on sorgeix la meua pregunta: i si no ho fossin? Si no fossin tan semblants, el català podria seguir sent considerada llengua pròpia del país de forma tan generalitzada i utilitzar-se en senyals de trànsit sense companyia del castellà? Es tolera per la semblança i perquè el monolingüisme en català de molts senyals són una nosa al capdavant inofensiva? En altres paraules: és el castellà la barra de platí irídic amb la qual s'ha de comparar constantment el català? Si s'hi assembla, es tolera; si no, discrimina.

Imaginem-nos la situació lingüística d'altres països. El País Basc, per exemple. A les ambulàncies hi posa "anbulantzia". Com que és una paraula gairebé calcada al terme castellà és tolerable? I si no s'hi assemblés? Per què el criteri per admetre que una llengua peninsular s'utilitzi sense traducció al castellà ha de ser que l'entenguin els castellanòfons monolingües que ho volen seguir sent? Tenen cura a Alemanya de triar sempre mots al més acostats possible a l'anglès, no fos cas que algun anglòfon no entengués un rètol en alemany? Al nostre país, com és obvi, una mesura com la d'Esplugues en relació amb els se-

nyals pretén facilitar la vida a qui hi vol viure ignorant el català. Com ja ho fa en la resta d'àmbits de la seva vida. Amb comoditat: no sintonitzant els pocs canals en català, anant a veure al cinema qualsevol pel·lícula, demanant la carta als restaurants sense sorpreses idiomàtiques, contractant serveis per telèfon en la seva llengua, llegint la cara que prefereixen del full que arriba de l'escola amb la informació en català i castellà... Vivint sense entrebancs lingüístics, plenament en castellà. Com ho podrien fer a Toledo.

En darrera instància, doncs, el que vull dir és no només que em sembla perfecte que el català no s'acompanyi sempre de la crossa del castellà, llengua que en molts àmbits arracona el català fins a convertir-lo en una llengua optativa. El que m'agradaria és que els catalanoparlants, ho siguem inicials o d'adopció, no exercíssim a diari la subordinació lingüística. Un marc mental de subordinació que també té interioritzat, fins al punt de no adonar-se'n, tothom que diu que, al capdavant, Girona és gairebé com Gerona. I què? S'ha de dir clàusules sòl a les clàusules terra? S'han de convertir tots els lampistes en fontaners? Si Wittgenstein hagués estat català, en comptes de dir que els límits del seu pensament eren els del seu llenguatge, avui diria que són els que indiquen les marques de la barra de platí irídic: els límits del castellà.

5 Basquet

Teresa Tort @teresa_tort

Blog *Agafada al vol*, 24/03/17

<http://blocs.mesvilaweb.cat/ttort/?p=269527>

L'etimologia vindria a ser com la biografia oficial de cada paraula: quins ascendants té, quina ha estat la seua trajectòria, a quins llocs ha viscut, amb qui s'ha relacionat... Però els detalls de la vida real no cabrien ni en la més vasta de totes les obres etimològiques.

Ja ho veureu! **Basquet** és una paraula aguda per a molts ebrencs i per a molts valencians. Ha tingut i encara té un ús viu entremig dels tarongers que han sobreviscut a la [tristesia](#) i a la bancarrota dels cítrics. És un recipient còncav de plàstic i amb dues anses on s'aboquen les taronges abans de posar-les en caixes, perquè és més amanoset i no pesa tant. De fet, per a transportar o envasar altres productes agrícoles, també són coneguts recipients amb aquest mateix nom.

Però la primera vegada que vaig reparar en aquesta paraula va ser a la universitat, quan estudiava segon curs de Filologia Catalana. Un dia vaig haver d'anar al despatx d'un professor de Lingüística Romànica que estava interessat a preguntar com es deien alguns objectes en tortosí. Em va sorprendre que tingués tant d'interès en els *basquets* i que em fes descriure amb precisió quina forma i quina consistència tenien i per a què s'usaven. A partir d'aquell moment, aquesta paraula ja no va ser mai més invisible per a mi.

Ara mateix, els tarongers i els mandariners del nostre hort estan a punt d'exhalar l'últim sospir. Tenen les fulles groguenques i per la soca se'ls aferren les hores salvatges i els esbarzers. La col·lecció de basquets que necessitàvem per a collir tot el fruit en només els dies de festa fa temps que reposa en una pila polsosa.

Després de tants anys, avui he buscat per primera vegada *basquet* al diccionari. L'he trobat –amb la mateixa definició– a l'Optimot i al [GDLC](#) i m'ha estranyat bastant que no aparegués al DCVB. Pel que fa al seu origen, el GDLC diu que és incert. I, aleshores, he recordat l'interès del professor E. Gargallo Ruiz en aquesta paraula i, remenant per Google, he anat a parar a la fitxa del blog [Eines de Llengua](#), que recull justament un article seu titulat “*Basquet, plató(n), billot*: noms de recipients per a fruita a l'orient peninsular”.

Segons la teoria del professor Gargallo, *basquet* hauria arribat a la nostra llengua a través del francès –en què és considerada, al seu torn, un anglicisme–, gràcies a les estretes relacions comercials entre els dos cantons dels Pirineus. D'altra banda, en aquest article mostra gran interès a delimitar l'abast d'aquesta

paraula i, per això, fa referència a un parell d'enquestes que va realitzar als seus alumnes de la Universitat de Barcelona; la primera de les quals, al curs 86-87. Vet aquí com, per pura casualitat, s'han entrecruat un record universitari personal amb l'estudi de l'etimologia d'una paraula singular.

Sense ser-ne conscient, aquesta paraula m'ha anat acompanyant sempre. Tots els dies de cada dia, quan obro els armaris de la cuina, trobo tres basquets de reixeta de plàstic blanca: en un hi tenim les medecines; en un altre, els potets d'espècies i, en l'últim, els plats i tovallons de paper. No sé si gaires parlants que coneixen i havien usat els basquets al camp han reutilitzat aquesta denominació per fer-la present en la seua vida diària.

En tot cas, estic contenta de viure encara entre basquets.

Vegeu també altres entrades de Teresa Tort al seu blog: [Gatzoneta](#) (17/02/2017), [Botern](#) (13/03/2017), [Befa](#) (01/04/2017). La setmana passada RodaMots la va dedicar a [mots ebrencs](#).

6 Ho vull per ara, per després, per demà, per quan puguis

Albert Pla Nualart

Ara, 19/05/2017

http://llegim.ara.cat/opinio/Ho-vull-despres-dema-puguis_0_1799220133.html

En l'envitricollat vesper del *per* i *per a* la gramàtica de l'IEC (GLC) renuncia a fixar una norma general i, *grosso modo*, ens n'ofereix tres: la fabriana, la que s'ajusta a l'ús dels parlars que distingeixen *per* i *per a* i la més practicada en el central: la Coromines-Solà.

Dic *grosso modo* perquè, sobretot en l'últim cas, manté una excepció notable contra el criteri vigent en els llibres d'estil més seguits i influents. La norma Coromines-Solà, amb una voluntat simplificadora, mantenia l'oposició *per* / *per a* davant els sintagmes nominals i la neutralitzava, reduint-la a *per*, davant els infinitius, els adverbis i les conjuncions. Limitava *per a* als contextos en què, oposant-se a *per*, creava una distinció semàntica, cosa que no passa a "Ho vull per (a) ara / demà / quan puguis".

La GLC, en canvi, s'obre a acceptar la norma amb els infinitius, però (sorprenentment per a mi) no sembla que accepti que la destinació en el temps es pugui expressar amb *per* davant d' *avui*, *divendres*, *quan puguis*, *abans de*

Nadal, més tard, d'aquí una hora, etc. I estableix (p. 749) que només *per a* “designa el límit o moment posterior en què una cosa té validesa o s’ha de concretar”, independentment de si al darrere hi ha un adverb, una preposició, un sintagma nominal o altres construccions.

Són excepcions, segons la GLC, *sempre* (“Sigui beneït per sempre el teu nom”) o *ara* i *avui* en frases del tipus “Per ara/avui, ja en tenim prou”. La raó, diu, és que aquests adverbis no designen un moment posterior, sinó el moment present. Però unes línies més amunt hi trobo “He d’escriure un guió per a avui mateix”, que és moment present. ¿I si el guió l’he d’escriure “per (a) ara mateix”?

No acabo d’entendre per què la GLC no s’obre a la norma Coromines-Solà també en el cas dels adverbis i les conjuncions. Sobretot tenint en compte que la practiquen la majoria de professionals de la llengua a Catalunya i que fer marxa enrere en aquest punt torna a complicar el que ja s’havia simplificat; i no aporta, a canvi, gairebé res.

7 El diccionari s’actualitza

Núria Puyuelo

El Punt Avui Cultura, 21/05/2017

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1141217-el-diccionari-s-actualitza.html>

La segona edició del *Diccionari de la llengua catalana (DIEC2)* ja ha estat actualitzada en línia d’acord amb la nova normativa ortogràfica de l’IEC. Per tant, les paraules que han suprimit l’accent diacrític, com ara *net*, *os*, *rodamon* i *ma-rededeu*, ja es poden trobar en el diccionari. A més d’incloure aquestes novetats ortogràfiques, el diccionari ha incorporat quaranta-sis paraules noves, entre les quals destaquen *desnatat*, *disseccionar* (fins ara només s’hi recollia *dissecar*), *dron*, *ebrenc*, *subratllat*, *vegà* i les lletres de l’alfabet àrab.

A banda de totes aquestes incorporacions, l’IEC ha fet més de dues-centes modificacions en mots que ja recollia el diccionari. Per exemple, la definició de *síndrome de Down* ha passat de ser una “afecció congènita causada per una alteració de la dotació cromosòmica, caracteritzada per un aspecte especial que recorda els individus de raça mongòlica i per una deficiència mental”, a ser-ho “per una discapacitat intel·lectual i uns trets fisonòmics especials, com ara un crani petit, l’occípit pla, els ulls petits i oblics i la cara ampla”. També ha

estat modificada la definició de *calçot*: fins ara un calçot era un “grill de ceba blanca cultivat especialment per a ésser menjat al caliu” i ara és un “grill de ceba blanca que se sol coure a la flama”.

Aquestes modificacions són necessàries per actualitzar algunes informacions del diccionari que no són del tot correctes. A petició d'uns alumnes de tercer d'ESO de Cabriels, per a la pròxima revisió del diccionari normatiu, caldria revisar també la definició de sexe, que es podria qualificar d'antiquada i retrògrada. Sexe: “Conjunt de les peculiaritats bioquímiques, fisiològiques i orgàniques que divideixen els individus d'una espècie en mascles i femelles i fan possible entre ells, mitjançant els adequats processos de conjugació o fecundació, una periòdica modificació de la informació genètica.”

El diccionari també ha incorporat altres mots, com ara *arrítmia*, *trapezoidal* i *eradicar*, que han estat modificats arran de la reforma ortogràfica.

8 I si passa, què passa amb els balears?

Francesc Viadel

Directe!cat, 27/04/2017

<http://www.directe.cat/de-manars-i-garrotades/599573/i-si-passa-que-passa-amb-els-balears>

Aquest any la Federació d'Organitzacions per la Llengua Catalana (FOLC) dedica uns dies a conèixer la situació del català a les Illes. De la federació en formen part algunes de les entitats més actives en defensa de la llengua com són El Tempir d'Elx, Els amics de la Bressola, L'STEPV-Intersindical Valenciana, Obra Cultural Balear, Escola Valenciana o l'STEI Intersindical, entre moltes d'altres. Són entitats civil del tot necessàries en uns territoris on la política no sempre ha jugat a favor del català per vacil·lacions, pragmatisme o simple hostilitat.

Divendres passat vaig assistir a l'Espai Mallorca de Barcelona a la xerrada de Bernat Joan Marí presentada per l'actual presidenta de la FOLC, la mallorquina Maria Antònia Font.

Bernat Joan Marí és un magnífic poeta i dramaturg eivissenc, professor i exeurodiputat republicà. Col·laborador en diferents diaris i prolífic assagista, ha estat durant tots aquests anys un autèntic dinamitzador de la vida cultural a Eivissa. L'actual presidenta de la FOLC és molt coneguda pel seu paper al front de

l'STEI Intersindical de les Balears. Fet i fet, es va convertir en un dels principals rostres de la marea verda que va posar al caire de l'abisme polític a José Ramón Bauzá, un dels líders del PP més catalanòfobs.

Escoltant Bernat Joan, podem arribar a la conclusió que la situació del català a les Balears és, com a mínim, complicada. La lluita per l'existència pública de la llengua es complica per la pressió demogràfica, especialment a Eivissa, per les dificultats de vertebració territorial o pels constants canvis polítics que hi haguin amb tots els seus ets i uts. Els governs progressistes han fet tirant a poc i els de dreta, sobretot durant la darrera etapa, han intentat l'arraconament definitiu del català. Com sigui, a hores d'ara, segons explicava el conferenciant, el món educatiu i, en general, el món civil, viu un cert alleujament, una mena de compàs d'espera després de patir la major ofensiva contra la llengua des del restabliment de la democràcia. Amb una altra política, és clar, que les coses podrien canviar molt.

Després de fer un repàs exhaustiu de dades Bernat Joan va acabar preguntant-se: "I si passa el que ha de passar, què passarà amb els Illes?". El mateix conferenciant es dolia que aquest fos un debat segrestat en la política balear. Si fa no fa, com al País Valencià on els únics que parlen de la independència de Catalunya, són, com a les Illes, els polítics del PP per a reafirmar el seu espanyolisme i en un intent d'agafar amb el peu canviat els partits de l'esquerra.

Però si passa allò que ha de passar, com aventura Bernat Joan, les coses per força hauran de canviar. A les Illes, però, també al País Valencià, a la Catalunya Nord o a la Franja. El professor eivissenc està convençut que amb un Estat català al darrere, a Madrid li costarà molt més justificar el seu menysteniment, hostilitat contra la llengua catalana en aquells llocs on la seva posició és més feble, a Alacant o a Eivissa, posem per cas. És una possibilitat, sense dubte. I una esperança, és clar, per a uns territoris que durant els darrers anys han patit una escalada intolerable d'actes de discriminació lingüística. Per si encara no fora poc, al País Valencià ja fa temps que no compta amb mitjans de comunicació públics en valencià, sense poder rebre TV3 després de l'acarnissada persecució de l'inefable president popular, Francisco Camps. A la Franja, sense cap reconeixement oficial i exclòs del sistema educatiu, la supervivència del català es veu seriosament amenaçada tal i com advertia en 2015 un informe de la Plataforma per la Llengua. Tot plegat, la situació fora de Catalunya, en general, ha tendit a empitjorar.

Certament, l'existència d'un Estat català pot pal·liar aquesta situació, però, no hem de perdre de vista tampoc que una derrota política dels catalans pot

animar Madrid a considerar l'enfortiment de la posició del castellà. L'escola, especialment a Catalunya, en seria la gran perjudicada. No en va, l'espanyolisme ha percebut el sistema educatiu com el més gran dels perills per a l'hegemonia d'un castellà que utilitzat políticament dóna sentit a la idea d'una Espanya inequívoca i uniforme.

Tot està per veure. A la última, el català ha sobreviscut en condicions molt més penoses que no les d'ara, sense internet, sense televisions ni ràdios, sense diaris, sota el jou d'un Estat autoritari que no s'ha estalviat mitjans per aniquilar-lo. Al capdavant, tot depèn dels qui el parlem.

Vegeu també ["La FOLC demana la creació del consell de l'espai de comunicació en català"](#) (*dBalears.cat*, 26/05/2017)

9 La literatura inventada a la vora del foc

Joan-Lluís Lluís

A cremallengua. Elogi de la diversitat lingüística (Barcelona: Viena, 2011), pàg. 21-22

Fa quatre-cents mil anys, arreu del món, els humans van començar a domesticar el foc. Va ser una revolució de primera magnitud, a la vegada tecnològica, social i cultural, que retruny encara a les nostres ments, com es pot veure davant la fascinació hipnòtica que, encara avui, exerceix el foc sobre tots nosaltres. El foc va augmentar l'esperança de vida per diversos cantons: evitant malalties gràcies a la cocció, allunyant els depredadors, donant més calor... I també allargant el dia: més hores de feina productiva, però més hores de feina en un perímetre molt reduït i, per tant, molt propícies als intercanvis. Més hores de feina i més hores de lleure: el foc va donar a l'ésser humà els seus primers instants de quietud, gairebé de vacances, encara que fossin només uns moments al dia.

Evidentment, tot allò que fa referència als humans tan llunyans són conjectures, entre les quals la més incerta de totes deu ser la de la llengua que parlaven aquests avantpassats, o simplement si tenien, o no, una llengua. L'*Homo erectus* que s'escampava pel món fa quatre-cents mil anys fabricava eines i tenia una vida social segurament complexa, però la paleontologia no ens dóna cap pista sobre la seva manera de comunicar. L'escriptor britànic Anthony Burgess va inventar elements de llengües prehistòriques per al film *La guerra del foc*, de Jean-Jacques Annaud. Més enllà d'incongruències generalment vistes amb indulgèn-

cia pels prehistoriadors —si més no així ho veia el meu professor d'art prehistòric de la universitat de Montpeller—, aquest film mostra com el foc és un element constitutiu de cohesió social i de progrés cultural. Burgess tenia hipòtesis, segurament més intuïtives que científiques, sobre la invenció del llenguatge articulat. En un article del 1984 al Correu de la UNESCO, escrivia: «Sense cap prova, imagino l'home primitiu mirant la lluna i pronunciant alguna cosa com ara “*garavapolagiya*”. No vol dir “lluna”. Vol dir: “Sóc aquí mirant aquest objecte rodó allà dalt al cel, que ha aparegut a baix i que puja”. L'endemà, quan s'aixeca el sol, dirà, per exemple: “*garasopolagiya*”. Li caldrà molt de temps per distingir els vocables *vapo* i *sopo*, que signifiquen respectivament “lluna” i “sol”».

Segurament, gràcies al foc, a la seguretat psicològica que donava i al temps lliure que oferia, aquest humà primitiu observador dels astres va tenir més temps per anar combinant vocables, per separar-los, per crear-ne de nous. I, entre tots aquests membres del clan asseguts al voltant del foc, mentre cadascun feinejava sense presses, un —o una— d'entre ells devia tenir més traça per manejar les paraules, més gust per emprar-les per tal d'explicar allò que havia estat el seu dia, o el dia d'uns altres, i sobretot imaginant allò que no sabia. I em plau pensar que així, a la vora d'un foc, els humans van inventar la literatura. Literatura oral, és clar, que no és res més que la forma primera de la literatura, encara viva avui i que ha estat durant centenars de segles l'única forma de creació literària. I si tots descendim dels humans de la vora del foc, els escriptors són els hereus directes d'aquells que, després d'haver-se escalfat i després d'haver menjat, es posaven a parlar, de la millor manera possible, d'allò que hi ha més enllà de l'estricta vida quotidiana; i els altres els escoltaven.

10 L'última reserva espiritual d'Occident

Pau Vidal @pauetvidal

VilaWeb, 25/04/2017

<http://www.vilaweb.cat/noticies/ultima-reserva-espiritual-doccident/>

Per sort, les previsions previstes i imposades per la indústria (amb la connivència entusiasta dels mitjans fabricants de supervendes) s'han acomplert i els que havien de vendre més han venut l'invendible i els que ho havien de signar tot han signat l'insignable. I Eugeni Casanova s'ha menjat els mocs. Dic per sort no pas per ell (què més voldria jo que es fes ric i pogués continuar investigant

per sempre més), ans pels gitanos catalans, que no saben el perill que corren. Em refereixo als que el periodista lleidatà posa al descobert a [Els gitanos catalans de França. Llengua, cultura i itineraris de la gran diàspora](#), on revela l'existència d'una comunitat catalanoparlant a la Catalunya Nord i Occitània d'unes quantes desenes de milers d'individus. Per fer-nos una idea de la magnitud del fet, Casanova assegura que 'hi ha més catalanoparlants a Montpeller que no a Alacant'.

Quan va sortir, a finals de l'any passat, ja em vaig posar a tremolar. No pas per por que el llibre tingués gaire èxit, no: un totxo de més 700 pàgines, i a sobre ple de lletres per llegir, certament no serà mai del gust del comprador-d'un-llibre-l'any. Essent com és una tesi doctoral, per més que de lectura apassionant, l'estudi no depassarà mai els cercles d'especialistes i per tant la gitanalla occitana no ha pas de patir que els vagin a marejar. Si no fos que... Si no fos que existeixen la indústria editorial, el sector turístic i els mitjans dits de comunicació. Qualsevol dia, un cap de secció tindrà la idea d'enviar un redactor a Santes Maries de la Mar a fer un reportatge sobre aquest dialecte desconegut del català i un editor il·luminat que el fullejarà encarregarà a un periodista semi-analfabet una *Guia per sentir gitanos catalans sense que et mosseguin*. La indústria del turisme pagarà una morterada al sector publicitari perquè en faci un rècord de vendes i les mil i una agències començaran a dissenyar rutes ecològiques, sostenibles i alternatives per anar a veure gitanets en la seva salsa i sentir com diuen, oh meravella!, mots verdaguerians. En aquest català tan raro que tenen, això sí, ple de neutres i així com de l'any de la picor, paro buenu, almenys santén, eh?, no com paraiempla al maiorquí, ca és ca sembla ca ho fagin ex profeso perquè no sa lis antengui.

Ja em dispensareu (sobretot l'Eugeni Casanova) la visió catastrofista, però és que encara estic sota els efectes d'una escena delirant a què vaig assistir no fa gaires anys. A la llançadora que uneix l'aeroport amb el centre de l'Alguer, una colla d'estudiants de secundària en viatge de final de curs obsequiaven el pasatge amb la seva esveramenta col·lectiva. Eren els temps daurats de la línia Girona–l'Alguer de RyanAir i es podia endevinar que els professors havien triat aquella destinació, en comptes de Florència o Londres, perquè es fessin càrrec del fenomen extraordinari que és la pervivència de la llengua en un indret tan allunyat del domini. Entre càntics i facècies, se'ls escapava algun comentari sobre la qüestió. I tot, des de les cançons fins als crits, les preguntes engrescades als profes o les interpel·lacions al conductor, en rigorós castellà (si n'hi havia cap que parlés català, no se sentia). Com es comportarien, lingüísticament parlant, aquells trenta adolescents un cop desembarcats entre els aborí-

gens? S'obriria el miracle i passarien sobtadament tots trenta a usar el català que devien haver malaprès a classe de llengua? O més aviat farien exactament igual que feien a casa, és a dir, adreçar-se als indígenes en castellà, que ja se sap que és la llengua que entén tothom, fins i tot allà on no l'entenen? Afortunadament per al meu sistema nerviós, en arribar a ciutat els vaig perdre de vista, però no cal ser gaire viu per associar aquella bomba de dominació lingüística llançada contra la indefensa Barceloneta sarda amb la proliferació de cambrers i dependents que, tant a l'Alguer com a Perpinyà, se t'adrecen en castellà. El turisme mana i imposa les paradoxes que vol.

Congratulem-nos, doncs, que Sant Jordi continuï essent el Dia de l'Efluvi Sentimental i l'Escriptor en Pantalla. Si no badeu, d'aquí a pocs dies ja començareu a veure anuncis dels supersignadors de l'any que ve.

11 Enllaços

- ▶ [Es publica la primera part del Diccionari dels ocells del món](#) (Termcat, 18/05/2017)
- ▶ Moisés Pérez, [“Català, una llengua «en perill de mort» a la Justícia”](#) (*El Temps*, 04/04/2017)
- ▶ Josep Franco i Giner, [“Com és possible? \(Sobre el Decret de Plurilingüisme\)”](#) (*Saó*, 04/04/2017)
- ▶ [“El 77% dels alqueresos vol saber català i fer-lo servir, segons l'enquesta d'usos lingüístics a l'Alguer 2015”](#) (*VilaWeb*, 09/05/2017)
- ▶ [“El coneixement del català augmenta significativament al País Valencià i a les Illes”](#) (*VilaWeb*, 12/05/2017)
- ▶ [“El govern valencià destina 6 milions a la llengua”](#) (*El Punt Avui*, 21/05/2017)
- ▶ M. Àngels Juanes Rovira, [“La ‘I Jornada de Valencià al Baix Segura’ assolix l'aforament complet a Oriola”](#) (*Saó*, 25/05/2017)